

Юрій Шилов

Про виникнення української мови та етносу (за протошумерським архівом Кам'яної Могили та ін.)

Підтверджується позиція академіка РАН О. М. Трубачова про одночасно-паралельне формування всіх слов'янських мов, яке почалося в надрах праїндоевропейської мовної спільноти та найперших міст Трипільської археологічної культури, що, на думку Ю.О. Шилова, відображує апофеоз найдавнішої держави Аратти VII-III тис. до н.е. Окреслюються витoki державницької цивілізованої історії праукраїнціє.

Position of Academician O.M. Trubachov (Russian Academy of Sciences) about simultaneously parallel forming of all the Slavonic languages, which began in bowels of original Indo-European linguistic association and of the most first cities of Tripil'ska culture, is confirmed, and that, on thinking of Y.O. Shilov, represents apotheosis of an oldest Aratta of VII - III th. years before A.D.

Вельми професійна, до того ж подвижницька робота О.М. Трубачова (1930-2002) – академіка, директора Інституту російської мови РАН – завершила, в основному, багаторічну дискусію про походження й місце української мови та етносу. Дійшовши висновку про одночасно-паралельне формування всіх слов'янських мов, яке почалося у надрах праїндоевропейської мовної спільноти та найперших міст, засновник історичної етимології зауважує, що з цим «перекликаються данные археологии о том, что значительная часть Поднепровья в культурном отношении представляет собой восточную периферию Карпато-Дунайского региона, а Южный Буг и Среднеднепровское Правобережье когда-то вместе с восточной частью Балканского полуострова входили в единый ареал Трипольской культуры» [29: т. 1, с. 101; т. 2, с. 392]. Дуже значим внеском в цю ж справу стала монографія археолога В. М. Даниленка «Энеолит Украины» (К., 1974), що містить вагомi лінгвістичні розвідки. Вагомою є й науково-популярна, по суті, книга Л. Силенка «МАГА ВІРА» (Lon.–N.Y.–Tor.–Sid.–Mün., 1979 та ін.), відповідні розділи якої спираються на дослідницькі видання Л.-А. Ведделла «Indo-Sumerian seals Deciphered» і «A Sumer-Ayran Dictionari» (London, 1925, 1927) та «The Makers of Civilization in race & history» (Delhi, 1968). А є ж ще праці унікального шумеролога А. Г. Кифішина (Москва–Київ, 1997-2001). Тож «Трипільський прасловник української мови» Ю. Л. Мосенкіса (К., 2001) не є «першою спробою реконструкції мови трипільської культури за допомогою “речей і слів”» [16, с. 4] хочаб тому, що рясніє посиланнями на публікації Трубачова й Даниленка.

Слідом за своїми попередниками Мосенкіс показує хатські, шумерські тощо основи таких суто, начебто, українських слів: *батько, Буг, велет, віл, Ворскла, горіх, горобець, Дитятин, Дунай, жито, Ка(ль)нів, комора, Кунайла, Лебедин, Марена, могила, (с)півати, Псел, рус(ин), Славятин, теля, (хала)буда, хліб, Хотин, цап, чоботи, цунак, Яготин* та ін. Але методичний підхід викликає у нас недовіру. Бо ще до розгляду фактів, у вступі написано: «автор виходив із пог-

ляду на слов'ян як мовно-культурний синтез трипільців та індоевропейців. Отже, мова трипільської культури може бути визначена як (...) доїндоевропейський "трипільсько-балкансько-егейський" субстрат» [Там же], – прасемітський, для Л. Л. Залізняка та його однодумців з Інституту археології НАН України [9, с. 84-101; 8, с. 24-31], які схвалили захист відповідної дисертації Ю.Л. Мосенкіса. Але чому це доїндоевропейський=не-? – має ж бути ще й =пра-! Тому що мовні спільноти й народи, як і родини та люди, без пращурів на світ не з'являються. Саме такий підхід опрацював В.М. Даниленко. Для нього балканські культури «Вєдастра, Боян и Триполье – различные звенья единого этноисторического процесса. Важным для понимания процесса их формирования является осознание факта органически тесной связи этих культур с энеолитом Древнего Востока (...) Не подлежит сомнению, что во всех перечисленных выше культурах мы имеем дело с индоевропейскими материалами, возможно с протодакомизийцами» [6, с. 149-151]. Цей висновок однозначно підтверджується «Ведою словена», створеною "археологічними трипільцями" тощо середин VI-III тис. до н. е. історичної держави Аратти й донині збереженою болгарами-македонцями [20; 26; 32]. А щодо семітської етнокультури, то вона вперше проявилася не в Егейсько-Балканському регіоні, а в Месопотамії близько 2360 р. до н. е. [4, с. 18], через століття після вгасання трипільської культури 5400-2750 рр. до н. е. Дунайсько-Дніпровського обширу [7, т. I, с. 96-97].

Антропологія та фольклор українців хоча й споріднені з малоазійсько-балканськими, проте переважно місцеві – від часів *мамонтів*. Їх образ, за визначенням академіка Б.О. Рибаківа [23], історична пам'ять слов'ян зберегла у обрядових піснях і орнаментах. Ці *ящери* та *слони* (які вже 198 століть, за міфом із Київщини, тримають на собі Землю [5, с. 13]) – серед найдавніших зображень і написів XII-III тис. до н. е. протошумерського архіву Кам'яної Могили, де їх називали «*gud.si x im* Ишкур-Мамонт», «*im = iškur* Ишкур, бог грозы» тощо [11, с. 687]. *Яуіп* українських веснянок зазвичай домагається дів-

чини чи молодиці – які відповідають Інанні (арат., шум.; укр. неня й Діванна > Діва, Дана; Ганна, Панна), яка з'являється у КМ серед протошумерських написів XII-VII тис. до н. е., разом з Ішкуром. До того ж втілюючи планету Венеру, богиня Інанна може бути зіставлена з численними жіночими статуетками мисливців за мамонтами – із «палеолітичними Венерами»... Тож прапращури українців тоді вже були; принаймні історична пам'ять української етнокультури сягає зазначеної глибини. Звідціль висновок: мають бути й наступні ланки прото-пра-українського генезису – часів палеоліту, мезоліту, неоліту, енеоліту Трипілля та ін., і т. д.

Ланки такі дійсно є, і чимало [30, с. 18-143; 31, с. 184-276; 32, с. 571-608; 33]. Проте зосередимося тут на двох джерелах – протошумерському архіві Кам'яної Могили [11; 14] та «Веді словена» [20; 26; 33], – які підтвердили свідоцтво вавилонського історика Бероса [4, с. 83; 22, с. 205-210], що найдавніші Священні тексти знаходяться в Скіфії.

Лексеми, тексти, зображення КМ розмежовують писанкарство та писемність [11, с. 692-694; 31, с. 249-252]. PI+sangu – це 'Розум жерця', а PI+šū – то 'Розум руки-закону'. За цією відмінністю стоять архетипова (колективне безсвідоме, за К.-Г. Юнгом; інтуїтивне) орнаментика – та фіксування конкретної інформації. Проте в архіві КМ та артефактах Трипілля вони часто-густо, бо цілком закономірно, переплітаються, – і потребувалась величезна кваліфікація А. Г. Кифішина, щоб досить переконливо їх розплести. Серед археологів до вирішення цієї проблеми посправжньому підступилися лише В. М. Даниленко та В. Ф. Мицик – останньому з яких шумеролог Кифішин допоміг прочитати 3 виразних написи з аратто-«трипільського» міста «Майданецьке» 3770-3640 рр. до н. е. [15, с. 98-109]. Ще 20 написів було розшифровано дослідником на керамічних виробках із ранньотрипільського поселення «Лука Врублевцька» та 74 – із споріднених пам'яток VI-IV тис. до н. е. Балкано-Дунайського регіону [11, с. 48-57]. Разом із десятками чималих текстів архіву КМ цього достатньо, щоб, по-перше, співставити їх із близько 300.000 записаними від сказителів рядками «Веді словена» та з безліччю археологічних й етнологічних даних, і, по-друге, виявити у цьому грандіозному обсязі лінію праукраїнського мово- та культуротворення загалом VII-III тис. до н. е. й наступних часів.

За цима та археологічними джерелами, подальше формування протоукраїнських аборигенів Наддніпрянщини й усього Дунайсько-Кубанського регіону (черезсумно заселеного племенами й інших, не суціль протослов'янських і навіть протоіндоєвропейських племен) розгорталось на фоні переходу країни Аратти в державу Аратту. Наявність першої засвідчена ідеограмою «LAM x KUR(?)»-гу 'Аратта'» на черепі

мамонта із житла біля с. Межиріч (на Черкащині) десь XIII-XII тис. до н. е., яка «перекликається с аналогічними надписами Каменної Могили» 37/4 та 60/62 [11, с. 537]. А всесвітній початок державотворення – внаслідок революційної зміни, наприкінці кам'яного віку, мисливства й збиральництва на хліборобство й скотарство – стався (за даними КМ 25 і 5, малоазійського Чатал-Гююка 23/VII та ін.) близько 6680 р. до н. е. Тоді жерці-місіонери пд. й пн. узбереж'я Азово-Чорноморського басейну започаткували індоєвропейську спільноту, закріпивши союз її племен копіюванням початку літопису КМ й перенесенням копії до храму 23/VII ЧГ [11, с. 441-524]. З'ясовано, що ця подія виразно збереглася саме українцями: в комплексі легенд про заморські мандри рахманів та їхній заповіт щодо писанок – де зображення Берегині (слов. 'берегти; берег' < і.-є. **bhergh-* 'сховище; гора' > санскрит. *bharana* 'підтримувати') не тільки успадкоємило характерну іконографію Праматері з храму 23/VII ЧГ, але й заснувало культ «змієної Богині» трипільсько-антично-давньоруських часів [30, с. 120-126].

Крім вищенаведених прикладів з міфом Київщини, Берегинею та заповітом, – в Аратті-«Трипіллі» висвітлюється чимало інших витоків специфічно української етнокультури.

У прадавніх піснях її прабатьківщиною виступають береги не Дніпра, а Дунаю. І це відповідає як задунайському походженню бугодністерської й трипільської культур 6400-5400-2750 рр. до н. е. та свідченням літературних джерелам від «Веді словена» до «Повісті врем'яних літ», так і висновкам О. М. Трубочова й багатьох інших дослідників. Слов'янський начебто гідронім Дунай ('повінь; великий потік') «вважається дуже давнім доіндоєвропейським утворенням» (М. П. Янко), що має відповідності навіть у картельських мовах Піренеїв й Кавказу (*dineba* 'течія' тощо). До цього ж кола назв відносяться Псел/Псло (< дошумер. 'прісноводна безодня' *Ансу* > кабард.-черк. *Псоу* 'вода') й сусідня Кобилячка (< фриг. Праматір *Κοβέλη* 'Гора' з епітетом «господиня коней» > слов. *kobyła у значенні «родючість і життєва сила»). З останньою Ю. Л. Мосенкіс пов'язує витoki різностатевих божеств Купави й Купайла... Дещо молодшою від тих, але також давнішою від Дніпра є назва його притоки Рось/Росава – споріднені з рікою Раса арійсько-індійської «Ріг-Веді». За її гімном X:108, тут відбувалися обміни худобою та ін. між місцевими покупцями-пани та приходящими аріями. І це відповідає скупченню пам'яток трипільської та курганних культур біля села Панікарча (район м. Ржищев на Київщині) над Росєю. За С. І. Наливайком [17, с. 31-40 та ін.], такі ж назви зберігаються в Індії, – й у обох випадках означають 'купецьке (поселення) над рікою'. І це не випадковий збіг, бо в цьому ж районі стоять на руїнах трипільських поселень українські Трипілля (інд. *Трипура*, 'Потрійно

захищене' в обох випадках), Халепья (*Халиюпта*, 'Собачі'), Тараша (*Тарака*, 'Зірка'), Шандра (*Чандра*, 'Місяць'), там і тут живуть кияни та *кеї* тощо... Можливо, що *пані* стали основою укр. та пол. 'пан' (← *бан* «Веди словена» й бол. < *ban* 'лучник' протошум. архіву КМ) – якого О.М. Трубачов виводить з іран. **gūrāna-* 'хранителя худоби'. Більш впевнено споріднюється з останнім український *гопак* – молодецький танок, що має за основу код вправ воїна-захисника, споріднений з арійсько-індійськими тощо бойовими мистецтвами Сходу [Там же, с. 42 та ін.].

Разом із Прарікою «Веда словена» згадує й Прабатьківщину: південну *Крайна-земє*. Напевно, знаходилася вона – разом із первинними хліборобами, зачинателями буго-дністерської й трипільської культур Аратти – на Балканах або навіть у Малій Азії. За державницьким терміном балканських слов'ян отримав свою назву «Скупський заповіт» козаків киево-волинської Болеховщини: «Наша держава називалась *Ск'упою Краюю* і населяли її *«україні, бо в Краюю предків жили (...)*. Тисячі років проіснувала *Ск'упа Вкраїнська*» [12; 33, с. 24-29]. Отже, назва *Вкраїни/України* походить від *краюю*, що первинно означав обжиту племенем тощо певну, священну для нього 'місцину'. Ведичній *Крайна-земє* семантично відповідає *Крий*, титанічний син Праматері Геї-'Землі' прагрецької міфології [13, т. 2, с. 514]. Від II тис. до н. е. *кранаями* називали своїх пращурів греки Афін. Подібних етнонімів було тоді вже, в античну давнину (території України також [18, с. 309; 33, с. 40-42]), серед нащадків «індоевропейської спільноти» чимало: *краяни, крайни, карни, керкети*.

Киянин Ю.Л. Мосенкіс мав би врахувати в своїх дослідженнях, а тим паче у висновках дослідження А. Г. Кифішина 1990-2001 рр. А от М. І. Кікешев у книзі «Прародины и предки» (Москва, 2003) таки врахував, посилаючись навіть на неопублікований рукопис шумеролога. Співатори окреслюють формування індоевропейської спільноти (див. вище) між Карпатами й Дніпром як ритуалізовану зміну (інтеграцію, за В. М. Даниленком) носіїв буго-дністровської культури протошумерів, до яких тяжіли корінні протослов'яни, – трипільською культурою, зародження якої стимулювали малоазійські протохатти. Надалі досить проявлені вже праукраїнці (етногенетичний наслідок зазначеної інтеграції) «застали "живым" этот ритуал и стали переводить древние названия на свой язык, сохраняя рядом и шумерскую основу: ши-še-ba – Оношев, что встречается довольно часто. В Закарпатье рядом стоят Лагаш, Ур и Урук, выступающие в ритуальной связке, как и впоследствии в Шумере. На юг от Самбора находятся Тершев (tir-še-ba – дар для леса) и славянские кальки: Хашёв (хаша – густой лес), Дубовый Кут, Дубляны» тощо [10, с. 66-70, 86-89]. З іншого боку, у 2600-2000 рр. до н. е. малоазійська «Троя II-IV формирует собственную культуру,

которая дифференцируется от праславянской, выросшей с ней из общих корней (о чем свидетельствует тот же ритуальный календарь), но пользуется все еще древним протошумерским письмом, как, очевидно, и праславянская» [11, с. 48]. Тож не диво, що згадки про землю та «віки Трояні» пройшли через «Веду словена» та «Слово о полку і гореві Ігоря Святославича» і дійшли до легенд ще й XVI ст. про Троянові (Змієві, Кімерійські) вали як свідчення того, що «Илион, или Троя, находилась на Киевской земле» (М. Литвин) [див. також: 18, с. 136-140].

А які ж Боги запанували в Аратті 6680-5400-2750 рр. до н. е.? Якщо її Ішкур, Інанна, Енліль (> слов.-укр. Лель) з'явилися вже за часів мамонтів, то державотворення потребувало ще й нових, відповідних Богів. Найбільш очевидний у цьому відношенні є Вішну – який почав шануватися як БОГ-Творець у «Веді словена» та «Ріг-Веді», й шанується так досі в культурах Індії та України [5, с. 14; 17, с. 114-116]:

Спредвішні Він по землі походить,

Народився бог Вішні. Нас із світу призовів.

Поява 'Всеохоплюючого' *Вішну* у «Веді словена» й архіві КМ (як ідеограм у вигляді 1-3 людських стоп) пов'язується з Потопом. Геологи й історики найбільш переконливо вважають його утворенням Азовського та різким збільшенням Чорного моря (внаслідок землетрусу й виникнення Боспорської протоки), але датують непевно: між 6700-5550-3200 рр. до н. е. (за архівом КМ – між 6479-5540) [7, т. I, с. 510; 11, с. 257 та ін.; 33, с. 8-14]. «Стопи Вішну» зображувалися також на трипільській кераміці та підкурганних стелах. Знаменно, що у вигляді такої стопи було розбудовано найбільше араттське місто «Тальянки», яке сусидить із сучасним селом *Вишнопіль* ('місто (захищене) Вішну') на Черкащині [17, с. 115-116]. Зображення стоп Вішну досі шанується в Індії. Тут сільська *громада* (< ар.-інд. *грама-девата*, 'общинне божество') зветься *віс(ш)* – що споріднено з *«градами і всіями»* Русі, а також із українськими *всіма вишневици* садочками тощо.

Улюбленим братом Вішну виступає Коледа. Це найдавніший Спас, який – рятує людей від самознищення (внаслідок порушення ними гармонії «живої-й-мертвої води») – перероджується з БО-ГА небесного на Царя земного. Слов'янські, українські зокрема, колядування із засіванням дітлахами живого зерна та частуванням дорослих вареною кутею, донесли традицію того ведичного міфоритуалу – посиленого сюжетом про нищення дітей супротивником народження Спаса-царя. (Згодом у Палестині, де після вигнання з Єгипту осіла значна кількість русів-гіттів, ці уявлення трансформувалися в історію Христа-спасителя [34]). Таке «нищення» потребувалося, щоб розмежувати цим 'прошарком' населення (лат. - *stratum* > соціологічний термін *strata*) покоління самоприречених й спасених – і ця міфологема збережена в укр. *српата*, що крім значення

рос. 'казнь' зберігає ще й 'витрати' (посівного зерна, зокрема). Глибинна семантика слова закарбована у лексиконі протошумерського архіву Кам'яної Могили: *še.tir-a-dar* '(до) Зерна БОГИНИ сім'я направляти', тобто 'сіяти'. Отже і реальне засівання зерна, і міфологічна страта дітей – це переродження приреченого у перспективне, циклічне поновлення буття (див. далі етимологію й семантику слів *kāra* та *gibil*). При цьому нове покоління уподібнюється *збіжжю* – а з цим терміном пов'язано розуміння не тільки *багатства*, а й *БОГА* [29, т. 2. с. 47-53], що відповідає наступному перетворенню Царя-Коледи після виконання ним місії Спасу.

Свого часу М. П. Драгоманов зазначив: «колядки – цілі Веди південноруські, за котрими можна простежити відтинки релігійних уявлень від древніших часів до пізніших» [3, с. 242]. Первинне *колядування* описує «Веда словена». Її брати Вішну й «младий Браха» Коледа, разом із середнім Сивою, становлять найдавнішу *Трійцю Богів* – якій відповідає похідне від неї *Тримурті* індоарійської «Махабгарати» тощо: Браhma, Вішну, Шіва. У курганах біля переправи через Дніпро, де пониззя Псла й Кобилячки, простежено зародження «Ріг-Веди» й перетворення – жерцями-місіонерами – араттського *Коледи* на арійського *Індру* (відповідно трансформації санскрит. 'крапельки Місяця, новолуння': *kalendu* < *kala* + *indu*) [17, с. 217-232; 34, с. 11-13]. *Індрик* тощо у слов'янській, переважно російській, міфології пов'язується з Ящером-мамонтом – образ якого спородив у святилищі КМ міфологему Ішкара-громовика. Він, як і три розглянені ведичні Божества, є супротивником Змія (Ламії, Бадняка, Врітри тощо). Подібний семантичний вузол Драгоманов помітив у одній з українських колядок, «яка своїми образами нагадує гімни Індри та багато псалмів, що описують бога, який проявляється у громі».

Непорочною матінкою Коледи-Спаса й усієї Трійці у «Веді словена» є *Майка* (> Марія, мати Христа) – споріднена з *Māyā* індоарійських Вед та з *Maia* грецької міфології. Вважається, що друга становить «одно из ключевых понятий древнеиндийской модели мира, вошедшее и в европейскую философию» [13, т. 2, с. 89]. Семантика усіх трьох зводяться до 'ілюзорності' й відповідає укр. *майорити* 'маячити, мерехтіти' тощо, – бо означає, кінець кінцем, переходи між речовинними та польовими проявами матеріального світу. Проте головним жіночим образом «Веди словена» є доленосна *Самовіла* – хранителька Вед, наближена до Вішну, Коледи та цивілізованої першолюдини Іми. Будучи найвагомішою з багатьох *віл*, вона відповідає українській *Вилі*, оточеній Демовилою, Яровилою та ін. У пеласгів кожне місто мало свою *сивілу*: Самоську, Дельфійську тощо. Пізніші *сивілли* греків та римлян, особливо ж найперша (із Трої, дочка Ламії й Зевса), вважалися хранительками

давнішої в світі, безцінної «Книги пророцтв». Сивіл за подібне шанували також народи Малої Азії, Егейських островів, Єгипту, Палестини, Персії [Там же, с. 430-431; 3, с. 66], – і таке розповсюдження ведичного образу можна пояснити через відповідні маршрути гіттів та похідних від них «народів моря». Етимологія назви *сивіл* невідома. Якщо вже виводити її «від санскритського *bahla* – сяяти, блищати, бути білим» [3, с. 66], то слід звернутися й до протошумерського *balag(-ur4)* КМ. Там той термін означав 'ліру (парну)' – і це відповідає як грецьким уявленням про спорідненість сивілл із Аполлоном та музами, так і можливому походженню укр.-рос. слів *балакати*, *балагурить*. Дійсно, пересказування «Веди словена» чи «Книги пророцтв» навряд щоб не супроводжувалося музикою й співом. Які виконавці могли *самі вимти*, *звивати* докупи...

Отже, маємо досить надійні дати початку прото-праукраїнської етнокультури – 6680-5540 рр. до н. е., – які знаменують виникнення держави Аратти й забезпечені вагомих комплексом історичних явищ й подій. Як і за свідченнями «Веди словена» та пам'яток археології, цей комплекс дещо передує трипільській культурі 5400-2750(-2250) рр. до н. е. – яка відобразила апофеоз Аратти. Розглянемо її очевидні відповідності пра-українській етнокультури. Почнемо тут зі скотарства [6; 16; 29], що започаткувало передумови сільського господарства прирученням собаки й дрібної худоби.

Собака (< чеськ. *sob* 'північний олень') була виведена пращурами протослов'ян в епоху мезоліту з прирученого вовка тощо. «Спеціалісти-зоологи давно пришли к выводу об автохтонности русских собак, среди них – наиболее древних охотничьих пород», – які продовжували існувати в Трипіллі, де зображувалися «рядом с оленем, козой и козлом» як охоронці ланів (О. М. Трубачов та ін.). Напевно у ті, вже *хліборобські* часи розповсюдилася інша назва – *халеб* (< вірмен. *gaul* 'вовк' > араб. *kalb* 'собака' > рос. *кобель*), про яку згадують українці «у *халепу* вскочивши (в селі *Халепьє* біля Трипілля)» та у древній загадці про собаку: «Іде попита коло плота, питається *халеба* – чи є понура вдома?». Назви *хорт* та *пес* – дещо пізнішого, але також індоєвропейського походження – забов'язані мастям: 'гнідій' та 'чорній'. Перша, доповнена значеннями 'швидкий, перетинаючий', споріднює мисливського хорта із хорсом – (сонячним) конем.

Попри тяжіння конярства до аріїв Чорноморсько-Каспійських степів, у араттів-«трипільців» задунайського походження воно було також розвинуте [7, т. I, с. 155]. Бо без кінноти неможливо випасати значні отари й стада. Саме від цього випасання походить укр. *маржина/марга* (< сх.-азій. **mark(h)*- > алтай. *mor-ga* 'лоша' > вед. *marya* 'жеребець') як

‘худоба’ праіндоевропейського походження. Вище було згадано малоазійську *Kibely* – Праматір усіх істот і, зокрема, «господиню коней». Від неї мовознавці виводять фрак. *kabūlā. Проте можна виводити й від шумер. *kunga* ‘мул’ та догр. *kanton* ‘віслюк’, або навіть від згаданих вище прудких ‘собак’ (хетт. *kuvanai*, гр. *kōon*, латин. *cānis*). Від звуконаслідування кінському ржанню з’явилися грецькі *hippos* та *ikkos* – в яких вчуваються античні назви Пд. Буга й Кубані (обидві *Gīpanis*) та попередніх кіннотників *gimtiw/giksošiv*, що називали себе русамі й у 1700-1580 рр. до н. е. на чолі з Х(К)ияном та ін. захопили було та перейменували *Єгипет* (*Gīnḥtēste*, *Iḥneta* «Велесової книги») [4, с. 155; 18, с. 131-132]. До речі, вони принесли туди не тільки коней і колесниці, а й найдавніше алфавітне письмо – перші взірці якого виявлено в архіві Кам’яної Могили та на молитовних кілимках із поховань інгульської культури навколо КМ; у цих же могилах знайдено залишки мумій та єгипетський амулет XVIII-XVII ст. до н. е. [14, с. 141-144, 181-184].

Коня досі здебільшого шанує козацтво, але селяни й українці загалом – велику рогату худобу. Первинні назви домашніх корови й бика (укр. *бик*, *віл*; грец. *βovς*; латин. *bos* < таджик. *bus* ‘цап, коза’; вірмен. *buk* ‘ягня’) походять від раніше приручених кози та *цана* (етрус. *sapra* ‘коза’, укр. діалект. *цанура*), більш того – подекуди зберігають відлуння диких попередників давнішої пари (кипр. *ewig* ‘олениха, лань’ > вед. *āvi* ‘вівця, баран’; рос. діалект. *алинья* ‘корова’). За визначення В. М. Даниленка, корінь *ag>až>as* виник у каспійсько-азовському ареалі VI-V тис. до н. е. для означення дрібної рогатої худоби, причому виходячи з цінності саме кози (санскрит. *adžah*, латиш. *asis*). І тому за «шумер. *abzu* – козел, олицетворення мирової реки-океана» ховаються більш древні «ріг достатку» та молоко «Божественної кози», чий образ зберігся у догрецькій ще *Αιυάλφεια*. Від предтеч Амалфеї (тобто від образу Молочного, укр. Божого Шляху, згодом Чумацького) та вигодуваного нею Зевса (*Ζεύς*, «Світле Небо») походить, напевно, *AS* – найдавніша назва *БОГА* (*Власа* > *В(е)леса* ‘Бога-Вола’ «Веди словена» і т. д.), яка перейшла згодом на сузір’я Волопаса, а далі – *Тельця* (< *Tella*, хурритський Бог-громовик > укр. *теля* > *ital-* ‘бик’ русенів-етрусків > *Італія*). Відповідні зображення й написи є у «Гроті Бика» VII-III тис. до н. е. Кам’яної Могили.

За традицією ведичних часів, *Телець* вважається покровителем України-Русі (< і.-с. *Taurus* > арій. *раджанья, расья*), а за «Велесовою книгою» [д. 7-є] – втіленням ДажБОГА (< шумер. *dug* ‘гарний, добрий’ > і.-с. **dah-* ‘палити’ > арій. *Dakša* ‘Енергійний, Жагучий’ та ін.). Близько 2400 р. до н. е. жерці-астрологи впідпорядкували Тельця-Дажбога новому, зодіакально-сонячному календарю – *Сварогу*. Але у Заповітах козаків-характерників Даж(бог) виказує свою появу ще за

часів матриархату – напевно в структурі майданів, святилищ-обсерваторій Аратти і Оріяни. Він виступає поруч із *Малкою*, яка має «добре прикривати *Дажу*», або ж навіть у її жіночій іпостасі [17, с. 588-594]. То були дуже давні часи, близькі до затвердження Тельця від 4400 р. до н. е. ще у місячному зодіаці. Так от, у «Супойському заповіті» говориться: «*Колись в сиву давнину народив Батько Коло з Матір’ю Даж-землею під час нічної грози люд український (...) та дав брата свого Місяця на сторожу козацтву тому характерному, щоб берегли землю ту денно і ношно. А щоб вправні були та згуртовані, то докинув вісім променів своїх козацьких на небо, щоб у скруту поглядали на Вола того*» (на сузір’я Ведмедиці). Цю дату підтверджує «Скупський заповіт»: «*Наша держава називалась Скупою Краю, пов’язаних Словом, літ тому 5190, як вона настала. (...) Тисячі років проіснувала Скупа Українська*». Тут є вказівки на трипільські часи [12; 33, с. 24-29]. У орнаментиці цієї культури є й 8 променів, згадані у Заповіті; надалі вони відповідають «8-божому» пантеонові Скіфії та імені її царя Октамасада, а згодом – імені руського князя Осмоисла [17, с. 399-414].

Наведені дати й усі Заповіти викликають недовіру своєю величезною відмінністю від визнаних офіціозом джерел. Далі ми зрозуміємо, як могли виникнути й зберегтися на древній Болоховщині словесні ці пам’ятки. А тут визначимося з тим, що вони не єдині й перегукуються з кількома вітчизняними та західноєвропейськими літописами – які (а з ними й архів КМ, «Веду», «Влес-книгу» тощо) офіційна наука воліє не згадувати. Як от свідчення Стефанія Візантійського, що русени-етруски «народ слов’янський» та літописне «Сказання про Словена і Руса». Воно свідчить, що державність у Пн. Причорномор’ї почалася років через двісті після Потопу 3264 р. до н. е. (до 3100, за підрахунками Д. Рола на підставі свідчень Бероса й ін. [22, с. 205-222, 477]). Порівняймо також із 5190 мінус 2005 роками дати й оприлюднення «Скупського заповіту». Згодом «*в літо від сотворення світу 3099 {2409 р. до н. е.} Словен і Рус з родами своїми відлучилися від Ексинопонту {тогочасна назва Чорного моря} та пішли від дідів і братів своїх {аратто-арійської, тобто «індоевропейської» спільноти?}*» [18, с. 388-392]. Вигадка літописця? Але як він вгадав майбутні висновки Кифішина та століття кінця Аратти-«Трипільля» й роки виникнення культу Сварога? – прийняття якого є головним показником остаточного самоусвідомлення слов’янами своєї окремоті серед інших «індоевропейських» народів...

Майдани, святилища-обсерваторії календарно-го та ін. призначення, були необхідністю для хліборобської Аратти. Українська назва жито ‘що живить’ (слов. *zito* ← грец. *sitos* ← прус. *geits* ← хатт. *kait* ‘зерно’) та наступна ячмінь (тадж. *džan* → непал. *džāo* → гомер. *zeiai*, кріт. *deai* > Deo ‘Бо-

гиня (хліборобства Деметра – ‘Матір ячміння’) → ‘жито’ < санскрит. *yávah* > ‘життя’) виникли, напевно, у найдавніших хліборобів Пн. Причорномор'я (буго-дністерська археологічна культура 6400-5300 рр. до н. е. малоазійсько-балканського походження), – бо ці назви зберігають відгуки збиральництва. Цей склад зернових успадкували і розширили носії трипільської культури 5400-2750 рр. до н.е. Слово пшениця, широко вживане у «Веді словена», містить значення селекціонування із дикого пирію (тадж. *gandunam* ‘пирій’ > *gandum* ‘пшениця’ > і.-е. **had-*; укр. *пирій* → лит. *pūrai* ‘пшениця’). Новорічне колядування із «засіванням» та наспівом «сійся-родися жито, пшениця і всяка пашниця» вказує на «трипільсько»-український центр – де було винайдено орне хліборобство з волами. У «Гроті Бика» КМ є відповідно найдавніші зображення й написи VI-IV тис. до н. е. [11, с. 379-386]. Останні дають змогу конкретизувати означене селекціонування та взаємозв'язок «пшениці – пашниці» (рос. *пашня*). Ключовими є наведені у «Гроті» протошумерські написи *PA* (‘сук, кий; старійшина’) та *PI* (‘розум’), *še* (‘зерно’), *Nin-a-zu* (‘Владичиця сім'я пізнала’ → *zíz* ‘пшениця’). Таким чином утворення із пирею пшениці – це *p(-a, -i) še ni(na)zu*: «зерно, створене розумом мудреців за допомогою Богині зачаття». При цьому співпадіння Ніназу із зображенням Тельця, що тягне тут первинного *плуга* (<*PA+lugal* ‘сук царя’?) IV тис. до н. е., відповідає трипільським зображенням «Богині на рогатому троні» тощо. Звідсіля витікає суттєве доповнення до назв перших хліборобських знарядь. *Sana* й *soxa* (< **soh-*) походять від *сука* та рогів *сохатого*, проте могли й пов'язуватися зі священною *sag*-‘головою’ Тельця, що втілювалася в оті «рогаті трони»... Араттошумерське *ара* відповідає ‘ралу, орати’; числа *тузін* (12), *копа* (60), *ган* (120) – ‘дюжина’, ‘копиця’ (із 60 снопів збіжжя), ‘гон’ (60 або 120 сажнів); міри довжини *гин* та *sag* походять від ‘зігнутої’ руки (тобто ‘ліктя’) та ‘сягання’ (розведеними руками, ‘саження’). Все це ‘гарно’ – *гарі* (*арія* на санскриті).

Ткацтво на території України з'являється із передуючою Трипільлю буго-дністерською культурою – найдавнішою у Сх. Європі епохи неоліту, де ткацтво виникає разом із плетінням рибацьких сіток. Проте його термінологія сягає скорняцтва (праслов. **skora* > укр. *шкіра*) попередньої епохи мезоліту. Тому й слов'янські «названия веретена, прялки, берда, челнока, мотовила либо вторичны, либо восходят к названию простой палки, а это приводит к реконструкции предшествующей "эпохи без орудий"» (О. М. Трубаčov). А наступна **koža* стає загальнослов'янським тоді, коли «одночасно оказується совершенно изолированным среди прочих индоевропейских образований», – напевно, у трипільській культурі. Там виразно представлено відбитки різноманітних тканин на кераміці, а також грузила від веретен (прясла) і

ткацьких станків. Там же могли виникнути праслов'янсько-українські **ko-delъ* (‘льон, коноплі; прядиво певної довжини’, ‘кудрі’; лужиц. *kužel* ‘прялка’) та **krosno* ‘навій, пряжа, полотно; ткацький верстат’ < **krot-sno* < і.-е. **kret-* ‘крутити, обертати’), а також відбувся перехід **krosno* > **krěslo* ‘крісло’: «трон, на якому восседає Праматір, що тче Всесвіт і долі».

Трипільський одяг реконструюється на підставі статуєток, зображень, прикрас, рештків тканин та шкір. А. П. Погожева та З. Васіна у своїх реконструкціях відмічають як древні аналоги з Близького Сходу, так і сучасні з України, Молдови та ін. А Ю.Л. Мосенкіс наводить українські назви доіндоевропейського походження для магалави (чабанська палиця; вірмен. *taka-n* ‘посох’), чобіт (< хатт. *šebšeb* ‘взуття’). Сюди слід віднести й відомий етрускам верхній урочистий одяг жупан (< праслов. **gъpanъ* ‘намісник, начальник округу’ < іран. **gupāna-* ‘хранитель худоби’).

Зачіски простежуються на трипільських статуєтках, а також на черепях усатівського варіанту пізнього Трипілья. Голови чоловіків стрижені й голі, у трьох випадках зображено одне і два пасма “оселедців” – відомих надалі на одній зі скіфських статуй та характерних дря українського козацтва. Дійсну назву “оселедець” можна вивести від тих «хохлів»-українців, жертвоне присвячення яких козацькій *стпамі*-‘верстві’ проходило через «древний обряд остриження волос у подростков, отпечатавшийся в словах (...) **xolkъ*, **xoliti*» (О. М. Трубаčov). Сікхи – арійські нащадки індійського Пенджабу – носять подібну зачіску на неголених головах; мають таку й зображення БОГА Шіви. Один із його епітетів – Кешава, ‘Косатий’. Це близько до *коси* > *кос(з)ака*. Тим паче, що і «в основе греческой семемы и идеи красоты реконструируется образ причесанных, приведенных в порядок волос – κόσμος < и.-е. **kes-* / **kos-*» (О. М. Трубаčov).

Підсумком сказаного вище про походження й господарство українського селянства має стати розкриття появи й первинного значення цього слова. Трубаčov [29, т. 2, с. 338-340] висуває слідуючий етимологічний ряд: і.-е. **sedlom* ‘сидіти’ > праслов. **sedlo* ‘землеробське господарство з будинком’ > **sedl'aninъ* ‘селянин’ (> **slověninъ* ‘слов'янин’), що зближується з **sedlěne-s* (> *Ἐλλήνης* ‘елліни; греки’). Останнє співпадає з висновком А. Г. Кифішина про спільне протошумерське коріння слов'ян та греків – й підтверджується сказаним Л. І. Акімовою про спільний, навколо Кам'яної Могили, міфоруальний центр цих двох індоевропейських народів: «“славы”, ради которых Зевс устроил [Троянскую] войну, “слава отца” и “слава матери”, имеют особый, ритуально-героический смысл. Они – славы мертвых во имя живых. Слава такого рода чрезвычайно укоренена в этнопсихологии славян... Очевидно, славяне имели прародину на той северной территории, которая стала центром создания

будущей "истории Трои"» [1, с. 270]. Бачимо тут також зіткнення матри- та патріархальних традицій, притаманне усатівському варіантові (Оріяні, за С. І. Наливайком) пізнього Трипілля (Аратти) й наочно проявленого у відповідних розділах «Веди словена», «Велесової книги» та легенд Савур-могили [30, с. 129-133; ін.].

Тут доречно співставити укр. *селянин* і рос. *крестьянин*. Друге дещо пізніше, як побачимо зараз, але міцніше пов'язано з державницькою традицією розвинутої Аратти-«Трипілля». Попри прагнення чи не всіх дослідників виводити рос. *крестьян* з *християн*, етимологія перших набагато давніша – бо виводиться з «лексического гнезда *kresati в славянских языках», що має значення 'творити (*висікати*) іскру, вогонь'. Звідціля й *krēsiti < *krēsъ* 'відродження (Купальського) вогню', літній сонцеворот, – а також *krasa 'воскрес(ш)ати, ожива(ля)ти (цвітіння життя)' [29, т. 1, с. 136-138]. Таке подвійне – палюче і життєдайне, святкове і драматичне – значення рос. терміну *крестьяне* співпадає із зображеннями хрестів і протошумерськими термінами *kāra*(> укр.-рос. *кара*) 'вогнений, палити' та *gibil* (> рос.-укр. *гибель*) 'вогнений, новий; оновлений вогнем', – якими рясніють архів КМ й трипільська кераміка [11, с. 686-688 та ін.]. І це відповідає араттському звичаю періодичного самоспалення-оновлення міст та сіл. Цей звичай багаторазово описано у «Веді словена» – там, де мовиться про переселення й боротьбу з вогнено-змієподібною 'Сонцем Палючим' *Сура Ламією* (≈ гр. *Ламія Геліоса*), що має відповідності у архіві КМ [Там же, с. 689 та ін.]: *ЛАМ-КУР(-ру)* – 'Полум'я Змінене = *Aratta*', 'Прекрасна (Оброблена)'; *lam-ta(-ta)* (> укр.-рос. *ламатти*) – 'із полум'я = з *Аратти*' (> укр. *Оратів, орати*). Ремінісценції цього звичаю неодноразово описує й «Велесова книга» [д. 38-а, наприклад]:

На тому Дніпрі мав оселитися (*уцхдитися*) рід слов'ян (*слвень*).

А ті були *огнищани*, й кожен мав діру земну і *огнище*.

Нам Сварогу *славу* співати і Дажбогу, ...і Курпалбогу...

Оті «діри земні» (землянки) були наслідком тимчасової деградації культури слов'ян Наддніпрянщини кіммерійських часів. Між тим, будівельні терміни в українській мові коріняться – знову ж таки – у Аратті-«Трипіллі». За протошумерським архівом КМ: *ki* 'земля, місце, місто' (> *kēš* 'місто *Кеш*' > укр. *кош* < *ki-še*, 'земля-зерно', «хліборобське поселення»); *kisal-bar* (> *кош(a) зала (й) двір*) 'зовнішній двір'; *bād* (> укр. *буда, будинок*) 'укріплення'; *dū, dīm* (> *дім*) 'будувати, саджати'; *éš-hal* (> (*єсть*) *зал(a), хол*) 'святилище таїнств'; *éš-še-tūr* (> (*єсть*) *семена, тури*) 'святилище зерна із загороди'. Ю. Л. Мосенкіс додає ще: *колиба* (> *колыбель, колиска; халуна*) '(дерев'яна) хижа'; *комора* 'склепіння, навіс'; (*хала*)*буда* 'будино(чо)к' < грец. *каліа* 'дерев'яний будиночок' < сх.-кавказ. *ghala* 'двоповерховий

будинок' (для Аратти характерний). Кифішин–Кікешев висунули версію, що українська назва побіленої *хати* може сягати зародження трипільської культури від малоазійських *хаттів* (шумер. *hat-ta*, 'білі, світлі, сонячні') – протоіндоевропейських нащадків «євразійської мовної спільноти» (за В. О. Сафроновим). Про це говорять «Сказ про *Хату-Русу*» і «Сказ про землю Руську-Полянську» із ненадійно – на жаль – записаних Ю. П. Миролнобовим «Сказов Захарихи», української селянки з Кубані.

Майданами українці називають не тільки незабудовані площі поселень, але й залишки курганоподібних святилищ(-обсерваторій для календарних спостережень і свят, як з'ясовано європейською наукою [32, с. 692 та ін.]). *Майданами* ж називають і досі будують подібні споруди індійці (іранці згадують їх як *айдана*). Цей термін виник, напевно, напочатку V тис. до н. е. – коли майдани-обсерваторії впровадилися у Трипілля під впливом лендельської культури Центральної Європи. Їхня назва пов'язана, можливо, із санскрит. *maita-, maian-dara-*: 'діти матері', 'жителі материнських печер?'. Тобто це «матиця», що будучи святилищем-обсерваторією, супроводжувала (за аерофотозйомками й археологічними дослідженнями) «гради і весі» Аратти. *Могили*-кургани частково притаманні лише її приморській частині, та й то пізнього етапу (Одещина, усатівський варіант Трипілля середин IV-III тис. до н. е.) [Там же, с. 692-693 та ін.]. *Могила* не лише '(надмогильний) пагорб'. Індоевропейська вервечка споріднених слів *мага* (іран. < укр. діалект. *магла*), *магулле* (албан.), *магура* (румун. = укр. діалект.) виводить на гр. *мегарон* 'підземля, зосередження храму' – значення якого можна співставити із печереми прирічної Кам'яної *Могили* [11; 14]. Вона могла стати взірцем для найдавніших аріїв, які збудували навколо неї та ін. перші кургани-могили рубежу VI-V тис. до н. е. З її ж архіву могли з'явитися й назви *могила* (< *ME-gal* 'Закон великий' < *ME-gár+un* 'Закон прирічного народу') та *курган* (< *курґала* «Велесової книги» < *KUR-gal* 'Змінення велике' > 'потойбіччя' *kur-tigi*).

Батько Коло «Супойського заповіту» (надалі ≈ *Рада* козаків та селян) сягає найдавнішого у світі терміну для означення державності-цивілізації (< лат. *civilis* 'міська община' Риму від 1020-753 рр. до н. е. < *каліца* «Веди словена» від 6800-5400 рр. до н. е. початку Аратти-«Трипілля»). «Архаїзм *kolo / koles-* (праславянская основа на согласный)» відзначає О. М. Трубачов. Діалектно відмінне *хоро* «Веди словена» походить, напевно, від вищерозглянутого протошум. *kāra*, бо супроводжувало *Коледов-день* й знешкоджувало Ламію – тобто виконувалося при спалені-оновленні *каліц*. Ось таке походження *хороводів* слов'ян та, мабуть, специфічно українського «кривого танцю» погорільців-переселенців до оновлених *каліц*. А ведичного *Харіна-юнака*, що порятував від смерті сестру свою *Жіву*, охоронивши її душу (*душе да*

харініса) від смертоносної *Мори* – можна вважати тезкою. Т. Волянський й Л. Силенко, С. І. Наливайко і Ю.О. Шилов, чимало інших дослідників розпочали складання таких українських словників, які порівнюються з санскритськими (аратто-арійськими), шумерськими, етрусськими [30, с. 68-76]. Вище було показано, що такі зв'язки були б неможливими – якщо б українська етнокультура не зберегла потужну традицію Аратти індоевропейської працівілізації Дунайсько-Дніпровського регіону. Не випадково ця традиція найбільш очевидно сконцентрована на чорноземних лісостеповій Наддніпрянщині. Зокрема, придніпровська *Суботка* у Києві зберігає санскритське *Су-пат* 'Добрий путь, Переправа (з жердин)' через величний Дніпро на границі лісостепової Бурії та лісової Гіпербореї. Велика кількість трипільських пам'яток 4200-2750 рр. до н. е. у столиці й на Київщині, а також специфічно ведичний комплекс легенд про «Золоту очеретину» дозволяють припустити спорідненість *пра-Києва* з міфічним *Кайле-градом* «Веди словена». З іншого боку, такі й подібні назви досить характерні для індоевропейської культури (лише у Європі О. М. Трубачов нарахував понад 60 населених пунктів), бо походять від протошумерського 'Земля-Небо' *Кі-Ан* і пов'язувалися з *кйями*-візирами майданів-обсерваторій. За Д. Ролом, *Кійан* – ім'я третього царя із арат-шумер. родовету вавилонського царя Хаммурапі [22, с. 217-218]. Тож не дивно, що зазначені легенди «можна віднести до трипільських часів» [5, с. 19-24]. До того ж маєть геологічне їх датування 7-тисячолітньою давниною: за цей час легендарний 'Вир' на річці Десні перетворився на торфянисте озеро *Оврут*.

Розказують, що давно колись плывла там по Десні на золотому човні цариця Домна. Знялася буря, і матір впустила у воду синочка. Прокляла Домна смертоносне це місце. Через те велика частина русла (аж із морем укупі! – *відгомін знайомого вже нам Потопу*) перетворилася на болото. А із тіла загиблого царевича виросла на тому болоті товста очеретина. Колись дід Соболь казав, що знає де вона росте, і якщо її «відіткнути, то буде море знову». Але насправді ніхто ту очеретину не бачить. «І тоді буде море знов, як хлопець-семиліток на коні знайде в болоті очеретину, половина якої золота, а половина срібна, і вирве її»... З одного боку, відлуння образів *Царевича у човні* та магічної *Очеретини* бачимо у середньовічній легенді про *князя-перевізника Кия*. А з іншого, науковець Л. Шайнюк вказує на паралель у індоарійській «Атхарва-Веді»: «Той, хто знає Золоту очеретину, що стоїть у морі, той насправді – потаємний *Праджапати*». *Батько істот* – це найбільш поширений епітет Вішну, щонайтісніше пов'язаним з 'В'язкою пучиною' праокеану *Салілам* (легендарний «дід Соболь» про море-Потоп, чи випадково?...); на *Праджапаті* перетворюється жертвний вершник Гандхарва (...а «хлопець-семиліток на коні», двійник

утопленика?). Очеретина тут чи жердина – це санскритська *самба*→*су-пат* (> візант. Самбатос > укр. Суботка), тотожні слов'янському *кйи*; *жезл* у всіх випадках. Такі жезли-жердини використовувалися у київських «Казаровичах» та інших майданах. Через їхню, як і у Очеретини, двочастинність немовби поєднувалися 'Небо й Земля' *Кі-Ан*, йшло спілкування Богів із *жерцями* (→ *жертва* царевича)... Загалом же міф є місцевою модифікацією міфів Коледи та ін. «Веди словена», приурочених у ній і тут для «гуляння Красної Гірки» [33, с. 55-58].

Надзвичайно глибокий аналіз легенд про «Золоту очеретину» дав С. І. Наливайко, розглянувши варіанти не лише Київщини, а й усієї древньої Болховщини [17, с. 100-124-149], – та порівнявши їх із легендарно-міфічним сюжетом «Махабгарати» про народження царевича Бгішми від богині ріки Ганги-*Апаги* (< *Апажа*, притока Десни). Пов'язавши ці дані з ведичною спадщиною *араттів* і *аріїв*, заповнивши ското-скіфською міфологією II-I тис. до н. е. хронологічну лакуну між українськими легендами та появою двох перших народів у Бгараті-Індії III-II тис. до н. е., – дослідник суттєво деталізував висновки В. М. Даниленка [6] і О.М. Трубачова [28] про *тохарське* (від союзу *араттських* носіїв трипільської та *арійських* ямної культур) й *арійське* (носії ямної й похідних від неї культур) переселення із Пн. Причорномор'я до індійського Пенджабу. Незалежно багато у чому від них, до подібних висновків прийшли також Ю. Шилов і С. Попов, які розглянули (десь за В.М. Даниленком, А. Г. Кифішиним та ін.) ще й аратто-шумерські зв'язки [20; 34].

Загалом вимальовується така картина. За незалежними висновками і українських, і болгарського дослідників, із Причорномор'я (з індоевропейської Аратти-I, за Шиловим, почасти Наливайком) до Пенджабу (де внаслідок переселення виникла Аратта-II; за Поповим, вона там існувала сама по собі) переселилися аратти-*бахліки*. Із їхнього середовища вийшов Божественный *Крішна* «Махабгарати» (< *Крішану* арійсько-індійської «Ріг-Веди» < міфічний *Крусна* та легендарний прашур *Кресник* «Веди словена» > *Кришень* «Велесової книги» та українських колядок). Соплемінником Крішни був згаданий вище полководець *Бгішма* (укр. Бушма), родичі якого звалися *Бахліка*, *Бгурішварас*, *Пар'яшравас* (пор. із укр. містами з тими ж значеннями – *Болхов*, Борислав, Переяслав). Українські *болховці* пограниччя Київського, Волинського, Галицького князівств дожили до пізнього середньовіччя, а їхні нащадки зберегли цитовані вище козацькі Заповіти з аратто-«трипільським» корінням [12, с. 53-56; 33, с. 24-27]. А в середині IV-III тис. до н. е. *Болховська земля* була густо заселена й добре захищена городищами троянівського типу Трипілля, який швидко трансформувалася в горіський – що став ланкою

між усатівським типом Одещини та софіївським Київщини [7, т. II, с. 127-129, 552-555]. Тільки тодішнім переселенням можна пояснити також паралелі між болоховським містом Кудин на річці Буг – та Кундіном землі бахликів Бгоджа. Їх взаємозв'язок стає собливо очевидним з урахуванням сусідніх племен тих та інших: *ятвяги* (*судовити*, *дайнови*), *туровці*, *анти*, *дрегва*, *поляни* – та *яду* (*сатвати*, *данави*), *турваши*, *ану*, *друх'ю*, *пуру* з тими ж значеннями цих етнонімів (за С. І. Наливайком). А відбутися те переселення могло лише за араттських часів, до визнаного вже наукою переселення арійів у середині II тис. до н. е. Тому сюжет аратто-арійсько-індійської «Махабгарати» про царя Яяті та його синів, родоначальників п'яти зазначених вище племен, має продовження у арійсько-індійській «Ріг-Веді» – яка знає «п'ять арійських народів», серед них і *ядавів*. Надалі цю традицію "спільноти як 5 пальців руки-кулака" успадкоємила «Велесова книга». Її *кравенці* подібні до *кауравів* «Махабгарати», а далі згадуються дві групи племен чи народностей: *скіфи*, *сурожці*, *анти*, *боруси*, *руси* та *сівери*, *руси*, *кривичі*, *древляни*, *поляни*. Збігання назви арійського племені *пуру* зі *слов'янськими полянами* (обидва 'захисники' [17, с. 52, 127-129; 18, с. 352-354]) підтверджує подальше свідчення «Велесової книги» про виникнення етноніму *слов'яни* в Індії – серед оріян, які прийшли туди разом із аріями, але вирішили повернутися назад до рідної Наддніпрянщини. Свідчення тим більш переконливе, що саме до імен із племені *пуру* і лише у ведичні часи додавалася кінцівка шравас-'слава' (за С. І. Наливайком).

Таким чином – через *болоховців-і-бахликів*, через козацькі «Заповіти» та індійську «Махабгарату», етноніми й топоніми, археологічні та ін. джерела – простежується пряма спадкоємність між араттами-«трипільцями» й українцями. Особливо якщо пам'ятати про Арту-Арсанію у складі Київської Русі [27, с. 28-30] та напівзабутий етнонім її автохтонних русичів-українців: сучасні орачі < билинні о(а)ратаі < арс(т)-руси ірано-арабських переказів < аротерой-'орачі' Наддніпрянщини, за Геродотом < аріти-юрци «Веди словена». Набагато очевидніші та краще опрацьовані дані про арійську спадщину в традиції українського козацтва [12; 17; 28; 30-34]. Слід мати на увазі і те, що крім згаданих нами джерел – що засвідчують дійсні (а не урізані церквою, офіціозом, політиканами, підвладними їм академіями) витоки генезису української і слов'янської загалом етнокультури та цивілізації – існує чимало інших. Буде чи не буде знайдено легендарну бібліотеку Ярослава Мудрого, – але маємо вже принаймні три літературних раритета (архів КМ, «Веду», «Велесову книгу»), які безперечно сягають XII-VII тис. до н. е. і підтверджують свідчення вавилонського історика Бероса: найдавніші Святі Книги зберігаються в

Скіфії, тобто між Дунаєм і Доном. Час вже опанувати нам Богоданну позицію. Задля себе і людства – хоча й пізніше, але ж не позаду італійців, греків, іранців, індійців...

Отже, маємо конкретний початок і (*прото-пра-*) *української* етнокультури, і цивілізованої історії її країни й народу. Ніякі інші такого не мають – і це твердження є не політиканством, а емпіричним висновком із комплексу окреслених тут та ін. фактів. Показ навіть частинки їх у Ватикані призвів до освітянського й міжнародного паломництва на виставку 2008 року [36]. І аж ніяк не український націоналізм, а саме частинка вищеокреслених фактів, привела подружжя етнічних меланізійки та індіанця до показу в своїй книзі «Atlantis Motherland» (Pukalani–Maui, 2003) зародження світової цивілізації на допотопному дні майбутнього Азовського моря, до зображення на обкладинці книги герба України на тлі планети Земля [35]. Тож маємо рівнятися – у шанувані історії й святинь України, у розумінні їх загальнолюдської ваги – якщо не на власну, то хоча б на іноземну інтелектуальну еліту...

1. *Акімова Л. И.* Троянський мир в античній мифоритуальній традиції // Сокровища Трои. – Москва: ГМІИ; Милан: «Леонардо Арте», 1996. – С. 241-280.
2. Велесова книга / Переклад і коментар Лозко Г. С. – Київ: «Такі справи», 2002. – 368 с.
3. *Войтович В. М.* Українська міфологія. – К.: «Либідь», 2002. – 664 с.
4. *Гладкий В. Д.* Древний мир: Энциклопедический словарь. – М.: «Центрполиграф», 2001. – 975 с.
5. *Гузій В. М.* Золота очеретина. – Бровари: «Українська ідея», 1997. – 400 с.
6. *Даниленко В. Н.* Энеолит Украины. – К.: «Наукова думка», 1974. – 176 с.
7. Енциклопедія Трипільської цивілізації / гол. ред. Відейко М. Ю. – К.: ТОВ «Укрполиграфмедіа», 2004. – Т. I-II. – 704 с., 712 с.
8. Етнічна історія давньої України / Колективна монографія (Толочко П.П., Отрошенко В.В., Сегеда та ін.). – К.: ІА НАНУ, 2000. – 280 с.
9. *Залізник Л. Л.* Нариси стародавньої історії України. – К.: «Абрис», 1994. – 256 с.
10. *Кикешев Н. И.* Прародины и предки. – М.: «Белые альвы», 2003. – 400 с.
11. *Кибишин А.Г.* Древнее святилище Каменная Могила. Опыт дешифровки протошумерского архива XII-III тысячелетий до н. э. – К.: «Аратта», 2001. – 872 с.
12. *Косуха О.* Вільний спосіб життя. – Ескада-Київ: На правах рукопису, 2005. – 192 с.
13. *Мифы народов мира* / Гл. ред. Токарев С. А. – М.: «Советская энциклопедия», 1991-1992. – Т. 1-2. – 671, 719 с.
14. *Михайлов Б. Д.* Каменная Могила и её окрестности. Сборник научных статей. – Запорожье, «Дикое Поле», 2003. – 174 с.
15. *Мицик В. Ф.* Священна країна хліборобів. Міста й селища Трипільської цивілізації у міжріччі Південного Бугу і Дніпра та околиць. – К.: «Такі справи», 2006. – 262 с.
16. *Мосенкіс Ю.Л.* Трипільський прасловник української мови. – К.: НДІТІАМ, 2001. – 80 с.
17. *Наливайко С.І.* Українська індоаріка. – К.: «Свѣшан-зілля», 2007. – 640 с.
18. *Наливайко С. С.* Етнічна історія Давньої України. – К.: «Свѣшан-зілля», 2007. – 624 с.
19. *Николаева Н. А., Сафронов В. А.* Истоки славянской и евразийской мифологии. – М.: ГУП «Облиздат», 1999. – 312 с.
20. *Попов С.* Българският Коледа във «Веда словена». – Варна: «Славена», 2010. – 300 с.
21. *Риг-Веда* / перевод. и коммент. Елизаренкова Т. Я. –

- М.: «Наука», 1989, 1999. – Т. I-III. – 768, 744, 560 с.
22. Рол Д. Генезис цивилизації. – М.: «Эксмо», 2002. – 480 с.
23. Рыбаков Б. А. Язычество древних славян. – М.: «Наука», 1981. – 606 с.
24. Сафронов В. А. Индоевропейские прародины. – Горький: Волго-Вятское кн. изд-во, 1989. – 398 с.
25. Силенко Лев. Мага Віра. – Нью-Йорк та ін.: «ОСІДУ РУНВіри», 1979. – 1428 с.
26. Славянские Веды / составитель и комментатор Асов А. И. – М.: «ФАИР-ПРЕСС», 2003. – 704 с.
27. Тороп В. Древнейшие известия о Руси. – М.: Изд. «Русс. истор. об-ва», 1997. – 51 с.
28. Трубачев О. Н. Indoarica в Северном Причерноморье. – М.: «Наука», 1999. – 320 с.
29. Трубачев О. Н. Труды по этимологии: Слово. История. Культура. – М.: «Языки слав. к-ры», 2004. – Т. 1-2. – 800, 664 с.
30. Шилов Ю. О. Джерела витоків української етнокультури. – К.: «Аратта», 2002. – 272 с.
31. Шилов Ю. О. Давня історія України у контексті світової цивілізації. Навчальний посібник. – К.: МАУП, 2007. – 280 с.
32. Шилов Ю. А. Основы славянской цивилизации. – М.: «Осознание», 2008. – 784 с.
33. Шилов Ю. О. Аратта за «Ведою словена» і пам'ятками трипільської культури та іншими науковими джерелами. – К.: «Аратта», 2010. – 118 с.
34. Шилов Ю. А. СПАС: Коледа и Христос. – К.: «Аратта», 2011. – 30 с.
35. Flying Eagle & Whispering Wind. Atlantis Motherland. – Pukalani-Maui, 2003. – 168 p.
36. Ursulescu N., Dergacev V., Shilov Y. Cucuteni-Tripillia: a Great Civilization of Old Europe // Catalogue. – Rome-Vatican, 2008. – 278 p.

Людмила Шлєіна

Мова у контексті глобалізації

Досліджено вплив глобалізаційних процесів на мовні відносини як в окремих державах, так й у світі в цілому, визначено такі наслідки глобалізації, як американізація, проблеми збереження етномовної ідентичності, пошуку мов міжнаціонального спілкування в процесі політичного, економічного, кроскультурного діалогу. Зроблено акцент на векторах державного регулювання мовних відносин в умовах глобалізації.

The article researches the influence of globalization processes on language relations in separate countries and in the whole world; such consequences of globalization as Americanization, problems of language identity conservation, lookup for languages of international communication in the process of political, economic and cross-cultural dialogue are defined. The vectors of state regulations of language relations under the globalization conditions are examined.

Наприкінці ХХ ст. до політичного лексикону стрімко ввійшов новий термін «глобалізація» (від англ. globalization), яким стали активно послуговуватися політики, вчені, журналісти на різних континентах планети. Він привніс з собою нове поняття, що узагальнює явища планетарного масштабу, пов'язані з розширенням транснаціональних обмінів в умовах переходу від індустріального до інформаційного суспільства. Інформаційний продукт як основний продукт суспільства третього тисячоліття відіграє вирішальну роль у тому, що прийнято називати глобалізацією. Її часто визначають як процес побудови глобального суспільства, хоча це – не єдине тлумачення терміна, на чому зупинимося нижче. Довкола нового терміна-поняття одразу формувалося концептуальне поле, про наявність якого в українській, так само як і в інших європейських мовах, засвідчує цілий ряд логічно підпорядкованих термінів-понять, зокрема «глобалізм» – «антиглобалізм», «глобаліст» – «антиглобаліст», «глобальний виклик», «глобальна проблема», «глобальна криза», «глобальна катастрофа», «глобальний клімат», «глобальне потепління», «глобальна перспектива», «глобальна стратегія», «глобальне суспільство – світова спільнота», «глобальна мова» тощо. Як бачимо, у межах поля по-своєму виявляються синонімія та антонімія термінів, які відображають різні точки зору на розглядане явище. Хоча термін «глобалізація» вже встиг

стати інтернаціональним, його ще досить важко знайти в енциклопедичних словниках. Так, наприклад, український «Універсальний словник-енциклопедія» (1999 р.) не фіксує цього поняття. Немає його і у Великому англійському словнику Вебстера (1993р.). Французька енциклопедія «Лярусс» подає таке тлумачення терміна: «факт поширення в усьому світі, набуття світового характеру». Очевидно, було б передчасним говорити про однозначність тлумачення терміна, тим більше, що сьогодні чимало людей дотримуються антиглобалістських поглядів, уважаючи, що глобалізація є, по суті, сучасною формою неокolonізації. Не поділяючи таких крайніх поглядів, дозволимо собі зупинитися на деяких лінгвокультурних аспектах цієї проблеми для того, щоб відповісти на такі запитання:

1. Як позначається глобалізація на мовно-культурній ситуації у світі?
2. Які наслідки цього процесу впливають на поведінку мовної особистості й мовної спільноти?
3. Якою має бути державна політика в сфері мови й культури за умов глобалізації?

Метою статті є дослідження впливу глобалізаційних процесів на мовну політику, мовні відносини, а також значення консолідуючої ролі мови як елемента міжетнічних відносин і системи міжнародної кроскультурної комунікації.

Глобалізація - і як феномен, і як аналітична парадигма - має з мовою, процесами мовного розвитку, цілий комплекс відносин політико-